

Sprawozdanie z Seminarium z Filozofii Przyrody za rok akademicki 2007/08

Tematem przewodnim naszego Seminarium jest już od kilku lat krakowska filozofia przyrody okresu międzywojennego. Również rok akademicki 2007/08 przysłużył się pogłębieniu znajomości zagadnień podejmowanych przez filozofów tego okresu poprzez kontynuację prac archiwalnych i opracowywanie tekstów dotychczas nieznanymi.

Na początku roku akademickiego dr Paweł Polak przedstawił tematy – propozycje, których opracowania podjęliby się uczestnicy Seminarium. Tematy zostały przydzielone, a prace rozpoczęte. Kilka spotkań zostało więc poświęconych na prezentację pierwszych wyników. Zrodziły się w ten sposób niektóre tematy prac doktorskich i magisterskich, jak w przypadku zagadnienia prawdopodobieństwa i recepcji teorii ewolucji, które to w sposób dość szczegółowy, na konkretnych przykładach, zostały zaprezentowane w późniejszym czasie. Warto w tym miejscu wspomnieć, że ks. prof. Michał Heller kilkakrotnie przedstawiał swoje uwagi i przemyślenia na temat zagadnienia przypadku i prawdopodobieństwa.

Anna Madej podjęła się odszyfrowania dwóch rękopisów Joachima Metallmanna, odszukanych w archiwach PAN przez ks. prof. Janusza Mączkę. Rękopisy te są zapisem wykładów, jakie Metallmann wygłosił na Uniwersytecie Jagiellońskim. Pierwszy z nich zatytułowany jest: *Wstęp do cyklu wykładów: Zagadnienie ewolucji w świetle dzisiejszych badań. Cz. II w roku akademickim 1935/36*. Metallmann, dokonując nakreślenia zagadnienia ewolucji, zasadniczo opisał w nim odkrycia, które złożyły się na jej obraz w tamtym czasie. Natomiast drugi rękopis, zatytułowany *Do II tomu Determinizmu Materiałów (c.d.) Zagadnienie celowości (...)* *Wykłady UJ 1938/39*, jest próbą przywrócenia zasadności pojęcia

celowości w naukach biologicznych, jako tego, którego obecność może przynieść nowe spojrzenie na wiele zagadnień, dotychczas słabo lub niewystarczająco rozumianych.

Innym, ale równie ważnym – jeśli chodzi o opracowanie twórczości Joachima Metallmanna – wkładem było zakończenie i obrona rozprawy doktorskiej przez dr Andrzeja Koleżyńskiego, zatytułowanej *Joachima Metallmanna koncepcja determinizmu w naukach przyrodniczych w świetle współczesnych teorii fizycznych*. Obrona odbyła się 22 października 2008 roku. Celem pracy była krytyczna analiza koncepcji uogólnionego determinizmu, zaproponowanej przez Joachima Metallmanna, z perspektywy aktualnego stanu wiedzy na temat determinizmu we współczesnych teoriach fizycznych. Główna teza koncepcji Metallmanna sprowadza się do stwierdzenia, że w przyrodzie istnieją trzy różne typy, wzajemnie do siebie niesprowadzalnych, niezależnych praw (przyczynowe – dotyczące zdarzeń jednostkowych, statystyczne – dotyczące zbiorowości oraz morfologiczne – dotyczące współistnienia cech) i zgodnie z tym podziałem również sam termin „determinizm” nie może być utożsamiany z determinizmem przyczynowym, lecz należy rozszerzyć znaczenie tego terminu i mówić o trzech, niesprowadzalnych do siebie, niezależnych typach determinizmu (odpowiednio przyczynowym, statystycznym i morfologicznym). Porównanie tej koncepcji z modelem determinizmu w fizyce pokazało, że jej ogólność - praktyczne jej utożsamianie z metodą naukową, jest zarazem przyczyną jej głównej wady - koncepcja ta jest zbyt ogólna i w gruncie rzeczy każda teoria dowolnego rodzaju prawidłowości pozwalająca nam na opisanie, wyjaśnienie i przewidywanie pewnych własności, może być uznana za deterministyczną w ramach tej koncepcji. Jej ogólność w sposób istotny ogranicza jej stosowalność w analizie statusu determinizmu dla rzeczywistych układów.

Małgorzata Stawarz odszukała w Bibliotece Jagiellońskiej i podjęła się przepisania rękopisu Mariana Smoluchowskiego, będącego zapisem odczytu w Towarzystwie Filozoficznym w Krakowie, z dnia 1 marca 1917 roku, zatytułowanego *Uwagi o roli przypad-*

ku we fizyce. Smoluchowski krytykuje tam koncepcje niektórych filozofów, A. Meinonga, E. Borela, E. Czubera, jako zbyt metafizyczne i nasiąknięte subiektywizmem, a także przedstawia swoją własną koncepcję przypadku. Omawia przy tym przykłady zdarzeń przypadkowych oraz dokonuje ich analizy.

Na spotkaniach seminaryjnych miały miejsce prezentacje przygotowywanych prac magisterskich, natomiast dr Andrzej Koleżyński zaprezentował wybrane zagadnienia swojej pracy doktorskiej oraz w trakcie dwóch kolejnych spotkań seminaryjnych przedstawił najważniejsze zagadnienia jakimi zajmuje się młoda, dynamicznie rozwijająca się gałąź filozofii nauki - filozofia chemii. Zaprezentowane zostały również następujące referaty: Ks. dr Wojciech Grygiel omówił ontologię mechaniki kwantowej Rogera Penrose'a oraz przedstawił artykuł *On Math, Matter and Mind*, dotyczący koncepcji trzech światów R. Penrose'a, dokonując zarazem jego krytycznej analizy. Dr Paweł Polak dokonał przeglądu zagadnień, jakie były przedmiotem rozważań filozofów w latach 1900-1939, natomiast ks. prof. Janusz Mączka zaprezentował referat, którego przewodnim pytaniem było to, czy można mówić o takim zjawisku, jak „filozofia słowiańska”.

Na naszych spotkaniach mieliśmy również przyjemność wysłuchać prof. Tadeusza Sierotowicza, który krótko zaprezentował nam wyniki prowadzonych przez siebie badań związanych z postacią Galileusza oraz ks. Korneliusza Polickiego, który, sam będąc uczniem J. I. M. Bocheńskiego, przybliżył nam jego filozofię człowieka oraz postać samego twórcy.

W dniu 19 kwietnia 2008 roku odbyło się sympozjum w Pansierbcu, zorganizowane przez uczestników seminarium. Obecni mogli wysłuchać interesujących referatów, między innymi, takich jak: *Podstawowe założenia krytycznego racjonalizmu*, *Status ontologiczny wiązania chemicznego*, czy *Mózgowe mechanizmy produkcji i percepcji mowy, czyli o języku z perspektywy neuropsychologii*. Pod koniec spotkania pojawiły się plany, by spotkać się ponownie,

dlatego chętnych, zarówno referentów, jak i uczestników, już dziś serdecznie zapraszamy.

Wydarzeniem roku niewątpliwie było przyznanie 12 marca 2008 roku ks. prof. Michałowi Hellerowi nagrody Templetona. Wyróżnienie to przyznawane jest corocznie osobom indywidualnym za wybitne osiągnięcia w pogłębianiu relacji pomiędzy nauką a religią. Ks. prof. Heller otrzymał ją za całokształt działalności dotyczącej relacji między religią, teologią a naukami. Nagroda została ustanowiona w roku 1972 przez brytyjskiego przedsiębiorcę, sir Johna Templetona. Na początku nazywała się „Nagrodą Templetona za Postęp w Religii”. W roku 2001 zmieniono nazwę na „Nagroda Templetona za Postęp w Badaniach lub Odkryciach w Dziedzinie Rzeczywistości Duchowej”. Wśród jej laureatów znajdziemy takie wybitne postaci, jak Matka Teresa z Kalkuty (1973), Brat Roger, buddyjski przywódca Nikkū Niwano, John. D. Barrow, (2006), czy Charles Taylor (2007). Wręczenie nagrody miało miejsce w Londynie, w Pałacu Buckingham, 7 maja 2008 roku z rąk księcia Edynburga Filipa, męża królowej Elżbiety. Doktor John Templeton Junior, prezes Fundacji Templetona, podkreślił, że w opinii kapituły, ks. Heller udowodnił, iż poszukiwania naukowe i badania teologiczne mogą harmonijnie oddziaływać na siebie, unikając pułapki ulegania kompromisom. Podsumowując olbrzymi dorobek naukowy Laureata, Templeton stwierdził, że prace ks. Hellera można najkrócej scharakteryzować jako medytacje nad cudem matematycznej treści natury.

To wielki honor i zaszczyt dla Polski, Krakowa, Papieskiej Akademii Teologicznej mieć styczność z tak wybitną osobowością, jaką jest ks. prof. Michał Heller. Dla uczestników Seminarium Filozofii Przyrody osoba Księdza Profesora jest ogromnym darem, ale również zadaniem, by możliwie najlepiej skorzystać z tego, że jest przewodnikiem tak po filozofii, jak również po naukach ścisłych takich jak fizyka, czy kosmologia.

W tym miejscu pragnę, w imieniu wszystkich uczestników Seminarium Filozofii Przyrody, z którymi Ksiądz Profesor miał moż-

liwość spotykać się przez lata, wyrazić wdzięczność za wieloletnią obecność, zaangażowanie, życzliwość, a w wielu przypadkach zaszczerpienie (lub pogłębienie) zainteresowania nauką, filozofią, w ten sposób ukierunkowując rozwój naukowy dość licznej już grupy osób. Jest bowiem niezwykle ważną rzeczą spotkać na swojej drodze dobrego i doświadczonego Nauczyciela. Wszyscy pragniemy Księdzu Profesorowi podziękować, licząc zarazem na dalszą pomoc. Życzymy ze swej strony ks. prof. Michałowi Hellerowi przede wszystkim zdrowia i sił witalnych, aby mógł zrealizować wszystkie swoje plany i zamierzenia.

Anna Madej